

הלכות תפילה סימן פמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

שאם מצד הדין הוא פטור הוא בתורת נדבה⁽¹¹⁾.

(11) וגם מי שעומד זמן מועט לפני סוף 'ארבע שעות' יודע שיעבור הזמן באמצע התפילה, יכול להתנות שתהיה לנדבה.

ובשבת יום טוב, כיון שאין מתפללים בו בנדבה ואין מתנים על כך [בדלקמן סי' קז ס"ק ה], דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל הע' לה) שיתפלל בלי להתנות.

[משנ"ב ס"ק ז]

בְּחֵצֵי שְׂעֵי זֶה⁽¹²⁾ שְׁאֵתֶר חֲצוֹת נְצָא⁽¹³⁾ וכו', בְּשֵׁם הַעֲלִ"ח בְּעֵנָן נְהָא⁽¹⁴⁾.

(12) ולענין מי שהתפלל בחצי שעה זו תפילת מנחה, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק ב) שיש אומרים שאפילו בדיעבד לא יצא ידי חובה, ויש אומרים שבדיעבד לא יתפלל שנית, ובשעה"צ שם (ס"ק ו) כתב שצ"ע למעשה. והשונה הלכות (שם ס"א) כתב שלא יחזור להתפלל. וראה עוד מה שכתבנו בסי' רלג שם.

(13) וכיון שנחלקו הפוסקים לגבי המתפלל בזמן זה אם יתפלל שנית, כתב הדרך החיים (זמן תפילה ס"ג, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שבדיעבד יצא, וביאר השי"ח הלכה (אות ו) שהדרך החיים סובר שבדיעבד אפשר לסמוך על הבי"ח, הפרישה (אות ט) והט"ז (ס"ק א) שסוברים שאפשר להתפלל בחצי שעה זו.

(14) שכתב הצ"ח (ברכות כו, א ד"ה כולי יומא) שיתפלל בחצי שעה שלאחר חצות על תנאי שאם הוא זמן מנחה, תהיה התפילה למנחה, ואם לא תהיה לשחרית, ולאחר חצי שעה זו יתפלל שנית ויתנה שאם התפילה הראשונה היתה למנחה תהיה זו תשלומין לשחרית, ואם התפילה הראשונה היתה לשחרית תהיה זו למנחה, וכעין זה כתב הביה"ל לקמן (סי' רלג ס"א ד"ה דהיינו).

[משנ"ב ס"ק ח]

הִינּוּ מְעוּמַדֵּי הַשְּׁחֵרָא⁽¹⁵⁾.

(15) ודוקא קודם תפילת שחרית אסור להקדים לשאלו בשלום הבירו, אך קודם מנחה וערבית, כתב האורח נאמן (ס"ק ז) בשם השיטה מקובצת (ברכות יד, א) שמוותר.

[משנ"ב ס"ק י]

לְפֶתַח חֲבֵרוֹ⁽¹⁶⁾.

(16) ולומר שלום בטלפון, בספר אהלך באמיתך (להגרי"ב שטרן פ"ח ס"ב) כתב שאין דינו כמשכים לפתח הבירו, ולכן היקל לטלפן קודם התפילה לחבירו או לקרובו שיוצא לדרך, באופן שאם ימתין עד אחרי שיתפלל כבר יצא חבירו לדרך, וגם יברכו 'לך לשלום', שאינו שמו של הקב"ה. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' נח) שגם דרך הטלפון אסור, שגם זה נחשב כמשכים לפתחו.

[משנ"ב ס"ק יא]

דָּאָם אוֹמֵר הַבְּרָחוּם יְרַחֲמֵךְ אוֹ הַתְּחַנּוּן יִתְּנֵךְ וְכַדוּמָה שְׂרִיז⁽¹⁷⁾.

(17) ולומר 'מוזל טוב', כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' טו אות א) שאין דינו כאמירת שלום ומותר, ובפרט אם יש בזה משום דרכי שלום.

[משנ"ב ס"ק יב]

יֵאָבֵב יְהִי הוֹלֵךְ לְפֶתַח לֹמֵר לוֹ יְצַפְּאָ דְמָרִי טַב⁽¹⁸⁾.

(18) ולכן ההולכים ללוות את החתן לבית הכנסת בשבת קודש בבוקר, כתב בספר חסד לאלפים (ס"ג) שיתכן שאסור להם לומר אפילו 'צפרא דמרי טב'.

[משנ"ב ס"ק יז]

אֶפְלוּ הַתְּחִיל בְּבִרְכּוֹת אָסוּר⁽¹⁹⁾.

(19) והיינו עד לאחר תפילת שמונה עשרה, וכעין מה שכתב השו"ע להלן (ס"ג).

[משנ"ב ס"ק טז]

רוֹצֵה לֹמֵר, דְּאָף דְּמִדִּינָא מִתְּרֵם⁽²⁰⁾ וכו', לְהַקְמִיר בְּזֶה מְזָה הַטַּעַם⁽²¹⁾.

(20) שכשאומר בלשון שאינו מורגל לדבר בו, יתן על ליבו שלא להתעבב. ואם רגיל לומר "גוט מארגען" [בוקר טוב - בלשון אשכנז], כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' פא-פב) שיאמר "בוקר טוב", וכן להיפך.

(21) וכן לענין המצוה לרוץ לבית הכנסת, כתב לקמן (סי' צ ס"ק מ) שכל שכן שיש להיזהר שלא לעמוד באמצע הדרך לשוחח עם חבירו בנוגע לחפצי עצמו, כי על ידי זה מצוי שבא אחרי 'ברכו' וקדושה.

[משנ"ב ס"ק יז]

יְקַדֵּם אוֹר הַבֶּקֶר שְׂרֵי לְעֵשׂוֹת מְלֻאכָה⁽²²⁾ וכו', בְּחֵצֵי שְׂעֵי שְׁסוּמָךְ לְאוֹר הַבֶּקֶר⁽²³⁾.

(22) וכשמתחיל קודם עלות השחר, מבואר לעיל (סי' ע ס"ק כג-כה) שיכול להמשיך עד הזמן שמשער שיסיפק לקרוא קריאת שמע ולהתפלל בזמן, אך אם התחיל אחרי עלות השחר, יפסיק מיד ויקרא קריאת שמע, וכשיגמור מלאכתו יתפלל וגם יחזור לקרוא קריאת שמע, כדי לקרוא בברכותיה.

(23) כאן משמע שנקט לאסור גם בחצי השעה הסמוכה לאור הבוקר, אלא אם כן יאמר תחילה את הברכות. אמנם בביה"ל לעיל (סי' ע ס"ה ד"ה יה) נשאר בצ"ע אם לאסור מלאכה בחצי השעה שקודם עלות השחר, ולהלן (ס"ק לו) הביא את הדעות החלוקות בזה, אבל רק על מלאכות שדרך בני אדם להשכים לצורכן קודם עלות השחר, וסיים שעל כל פנים 'טוב' שיאמר תחילה את הברכות.

[משנ"ב ס"ק יח]

בְּצַרְבָּרִי⁽²⁴⁾.

(24) ולהזמין בעל מלאכה או נהג מונית שידוע שאינו מתפלל, כתב הגר"שז' אויערבך (ששי"כ ח"ג פס"ו הע' מג) שיתכן שמוותר, שכיון שממילא אינם עומדים להתפלל אין בזה משום "לפני עיור".

ומלאכות קלות כהכנסת כביסה ממוינת למכונה, או להוריד פח אשפה בדרכו לתפילה, דעת הגר"שז' אויערבך (תפילה כהלכתה פ"ו הע' לו) שמוותר.

וקניית מצרכי מזון לצורך קטנים היוצאים ללימודם, הורו הגר"שז' אויערבך והגר"שז' אלישיב (תפילה כהלכתה שם סי"ח) שמוותר.

[משנ"ב ס"ק יט]

אם הגיע זמנם, יִדְּיָם קָמוּ קְדָם שְׁחֵרִית⁽²⁵⁾.

(25) ובטעם האיסור לצאת לדרך קודם מנחה ומעריב, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' יח) שהוא לא משום שאסור לעשות צרכיו קודם התפילה, אלא משום שעל ידי כך לא יתפלל בישוב הדעת או לא יתפלל כלל, ולפי זה אם היא דרך קצרה או שידוע שיוכל אחר כך להתפלל בישוב הדעת, מותר. מאידך, דעת הגר"שז' אויערבך (שיח הלכה אות יז) שגם קודם מנחה ומעריב טעם האיסור הוא משום עשיית צרכיו, אך דוקא כשרוצה תעה להתפלל, אבל אם רוצה להתפלל אחר כך וכגון מנחה קטנה, נחשב כלא הגיע זמנו, ומותר ללכת ללרכו ולהתעסק בצרכיו.

הִלְבוֹת תְּפִלָּה סִימָן פֶּט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כ]

הַהִלְיָה בְּרִיךְ הַיּוֹם כְּעוֹסֵק בְּצִנְקֵי⁽²⁶⁾ וכו', וְהַתְּפִלָּה בְּרִיךְ⁽²⁷⁾.

(26) ולצורך מצוה, כתב להלן (ס"ק לו) שחפצי שמים מותר לעשותם קודם התפילה.

ולנסוע למקום מיוחד כדי להתפלל שם, כגון לכותל המערבי, כתבו הגר"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה קו בסוף הספר) ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה ו) שמוותר.

(27) וכן כשיש שעה מסוימת שהאוטובוס או הרכבת נוסעים ובמקומו אין מנין עד אותו זמן, כתב להקט הקמח (החדש, ס"ק לז) שהוא כשעת הדחק ומותר לו לצאת לדרך.

ואדם החושש שאם ימתין עד לאחר התפילה יהיו עיכובים בדרך, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' יט) שיכול לצאת לדרך קודם התפילה, ויאמר תחילה ברכות השחר, וכשיגיע למחוז חפצו יתפלל במנין.

[משנ"ב ס"ק כא]

וְאֶפְלוּ טְעִימָה בְּעֵלְמָא אָסוּר⁽²⁸⁾.

(28) ומי שהותר לו לאכול, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הע' לט) אם ראוי להדר לאכול מאכל שיספיק לו גם אם יאכל ממנו רק פחות מכזית, וכן כשאוכל כזית, האם ראוי לאוכלו ביותר משיעור 'כדי אכילת פרס'.

[משנ"ב ס"ק כב]

אֵין שׁוּם צֵד לְהִקְלֵל כְּזֶה קֹדֶם הַתְּפִלָּה⁽²⁹⁾.

(29) ובזמנינו שכל העולם שותים עם סוכר וכמעט שאי אפשר בלי זה, הורו הגר"י קניבסקי והגרש"ז אויערבך (ארחות רבנו ח"א עמ' נז) שמוותר. והדעת תורה (ס"ג) הוסיף, שמטעם זה מותר גם קפה עם חלב. והערוך השלחן (סכ"ג) כתב שהעולם נוהגים היתר בחלב מפני שבא רק להטעים את המים. וכן הורו הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב ס"ב) והגר"ש אלישיב (הערות על מסכת ברכות י, ב).

ומשקאות קלים ומוגזים, דעת הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' נז) שמוותר, אך משקאות חשובים כיון ובידה, אסור.

[משנ"ב שם]

וּמְקַל מְקוֹם טוֹב שֵׁיאִמַּר מִתְּחִלָּה עַל-כִּלְפֵינִים פְּרִשֶׁת "שְׁמַע וְיִשְׂרָאֵל"⁽³⁰⁾.

(30) ומשמע שאין זה חיוב וגם די בקריאת הפרשה הראשונה, וכן מפורש בספרו מחנה ישראל (פ"ב ה"ב) שכתב שיקרא על כל פנים פרשה ראשונה (יש לעיין בדבריו בביה"ל (ד"ה ולא) אם כוונתו רק לפרשה הראשונה). אמנם, בספרו נדחי ישראל (פי"ח ה"א) כתב: "אבל אם לא קרא קריאת שמע והניח תפילין, אפילו אם חלש לבו אסור, כיון שיש עליו חיוב דאורייתא", וביאר הגרש"ז אויערבך

(שיח הלכה אות כ) שצריך לומר ששם מדובר באכילה ממש, וכאן במשנ"ב מדובר רק בטעימה, שעל זה כתב רק ש"טוב" שיקרא קריאת שמע כדי שיקבל עול מלכות שמים.

והוסיף בשיח הלכה (שם), שלפי דברי הגרש"ז אויערבך כיון שאינו חייב בקריאת שמע אלא רק טוב שיקרא, יש לכוון שלא לצאת ידי חובה בקריאת שמע זו, כדי שיוכל אחר כך לקרוא בברכותיה (וראה מה שכתבנו לעיל סי' מו ס"ק לא). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' נח) שבקריאת שמע זו יוצא ידי חובה וצריך לכוון בה, ולא מספיק שיקבל עליו עול מלכות שמים.

[משנ"ב ס"ק כג]

כִּינּוּן שְׁלֵא הַתְּפִלָּה לֹא הִגִּיעַ צְדִין זְמַן קְדוֹשׁ⁽³¹⁾.

(31) וכל זה הוא לאדם בריא שדי לו בשתיה, אמנם חולה שלצורך רפואתו הותר לו לאכול קודם התפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' רפט ס"א ד"ה חובת) שצריך לקדש קודם לכן. וראה מה שכתבנו שם.

ולענין אשה האוכלת קודם התפילה, האם צריכה לקדש תחילה, ראה מה שכתבנו לקמן שם ס"ק ז.

[משנ"ב ס"ק כד]

אָף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ חוֹלָה גְּמוּר שְׂרִי⁽³²⁾, וְכָל-שֶׁכֶן שֶׁמָּתַר לְשִׁתּוֹת קָדֶם הַתְּפִלָּה הִרְקוֹת וְשִׁקוּיִים לְרִפּוּאָה⁽³³⁾.

(32) וקטנים אפילו שהגיעו לחינוך, כתב לקמן (סי' קו ס"ק ה) שמוותר לתת להם לאכול קודם התפילה ואסור לענותם, וראה מה שכתבנו לקמן סי' רסט ס"ק א.

(33) וכן לאכול ויטמינים כדי לחזק את הגוף, כתב הערוך השלחן (סכ"ד) שמוותר.

ולעוסק בפעילות גופנית לחלץ עצמותיו כדי לחזק את גופו, הורה הגר"ח"פ שיינברג (תפילה כהלכתה פ"ו סכ"ג) שאם אי אפשר לעשותה לאחר התפילה מותר גם לפני התפילה, והוסיף (שם עמ' תקמ) שאין צריך לקרוא קריאת שמע תחילה, שכן אכילה אף שהיא לרפואה היא מעשה של גאווה, אבל חילוץ עצמות לרפואה אין ניכר בו כל כך גאווה.

ולעוס דבר מתוק שאינו בולעו, כתב במשנ"ב לקמן (סי' צ ס"ק מה) שמוותר ללעוס לאקעריץ [צמח הממתיק] כדי שלא יצטרך לרוק בבית הכנסת, שאין בזה גאווה, וגם שאינו בולעו.

[משנ"ב ס"ק מז]

דְּחַתּוּן הַחֲצִי שְׁעָה אָסוּר לְהַתְּחִיל לְאָכְלָא⁽³⁴⁾.

(34) ולאכול בתענית ציבור קודם עלות השחר, כתב השו"ע לקמן (סי' תקסד ס"א) שמוותר עד עלות השחר, וכתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה פו) שגם שם מותר להתחיל רק עד חצי שעה קודם עלות השחר, שתמיד מותר להתחיל לאכול סעודה רק עד חצי שעה לפני עלות השחר.

הלכות תפלה סימן פט

קב באר הגולה

י שם כ טור בשם אבי העזרי ושאר פוסקים ל הנקבים פרה מ מלכות תפלה מ רבנים שם לנסת הפתיחותף

וטוב להקמיר בנה (תרומתהרשן סי י"ח), (כא) *ולא לאכל ולא לשתות, אכל (כב) זמנים (יא) [יא] מתר לשתות קדם תפלה, בין בחל ובין (יג) בשבת ויום-טוב, *וכן אכלים ומשקין לרפואה (יג) (כד) מתר: ד *להצמא (כה) והרעב הרי הם בכלל החולים; אם יש בו זכות לבנות דעתו יתפלל, ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (יד) (כו) וישתה: ה *ואם (כו) התחיל לאכל קדם עלות השחר

באר היטב

שהצבור עושים הקפידה חפץ בו כו ע"ש בסו"ד. ועין בסו"ח פאן דמיתו ראה מהא דאקרינו ביר"ט מאחריו לבוא כו, וגם מדאקרינו אסור לעשות חפצו, משמע חפצי שמים מסר: [יא] מתר. עכ"ה. וכתב בשו"ת חנור' בית' יהודה דמשקה' שכו שקורין ביע"ר וזאי אסור ע"ש ועין אש"לאברהם בשם שביע"ב שכתב דמי עשושה לרפואה מתר ע"ש, וכת' פתב בבר"י דמי"ש על מהרה"ו שניתה אוכל באשמרת מיני מרימה י"ל שניתה חולה כו ע"ש ובמח"ב בשם שו"ת בית' יהודה שמתר לשתות כוס יין ושמן מערבין לרפואה וכ"כ באגרת הרמ"ז שמתר לשתות קדם התפלה הנקוה ושקוים לרפואה ע"ש:

על מלכות שמים תחלה, כי ודאי ע"ז נאמר ואחי השלכת אחרי גוף, לקט' הקמת. וכ"כ הפר"ח דקארו"י יכול לשתות ובפרט במערים שאין הדעת מתנישב בלא קארו"י, אכל קארו"י עם צוק"ר או כל מיני מרימה כדי שלא לשתות הקארו"י אלא ריקנא, אסור, ע"ש. ומהרה"ו ז"ל כתב דאפלו קם בהצות הלילה אסור למטעם מידי עד אחר התפלה כמ"ש ביהו"ר. ולשעתי שאחר מה הגדולים המיר שתינת הקארו"י, דוקא מידי דמרימה דם אסור, יד' אה"ן: (יג) בשבת, ואחר תפלת מוסף אסור כיון שהגיע זמן קדוש, רש"ל: (יג) מתר, אפלו דבר דשך בו גאונה, כיון שאינו עושה משום גאונה אלא לרפואה אע"פ שאינו חולה שרי, מ"א: (יד) וישתה. הא דאמר אם רצה משמע שאינו מחייב, השעם משום דעכשו בזמן הזה בלא"ה אין מכוונים כ"כ, ומפל מקום אם רצה לאכל ולשתות קדם כדי שיכונן מתר, עמ"א:

באר הלכה

זה אינו מתר אלא פשהצורך וכי'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו: רוצה לומר שהצורך ללכת וכי' אכל לתן לו שילום אך ככתאי גונא אסור. ומשמע דדוקא בנה, כיון שעל-פל-פנים הוא משכים לפתחו לנה, אכל אם הוא משכים לפתח חבירו לראות שם איזה עסק ואנב זה נותן לו גס'כ'ן שלום, מתר, כן כתב בספר' מגדים, אכל מדברי הב"ח והגנ"א משמע דאסור אך ככתאי גונא: * ולא לאכל. עין במשנה ברורה במה שכתבנו: וגם הסמיכו דבריהם וכי'. ונפקא-מנה בנה השעם השני לאסור אפלו אחר שקבל עליו מלכות שמים בקריאת שמע, כל זמן שלא התפלל תפלת י"ח, על-כן נראה לי דאפלו מי שמקנה לאכל לרפואה קדם התפלה יקרא על-פל-פנים קריאת שמע קדם: * וכן אכלין ומשקין לרפואה. עין בפרי תרש ופרי' מגדים, דאפלו אם יכול לאכלם לאחר התפלה גס'כ'ן מתר כיון שהוא מכוון לרפואה. כתב המה"ר אדם: נראה לי דאפשר, הצריך לאכל מפני חלשת הלב מתר. כתבו האחרונים, דאיש חלש שאינו יכול להעמיד על נפשו עד עת שגומרים הצבור תפלתם בבית' הנכנסת, טוב יותר להמיר לו שיתפלל לעצמו בביתו בבקר ויאכל מעט, ואחר כך ילך לבית' הנקנסת לשמע קדיש ויכריז וישאר דברי קדשה, משיאכל קדם התפלה וילך לבית' הנקנסת להתפלל עם הצבור (בה"ש בשם לקט' הקמת, והוא פשוט מברכות כ"ז ע"ב בגמ' חלש ליבאי וכי', ע"ש): * הצמא ותרעב.

משנה ברורה

דהליכה בדרך הוי בעוסק בצרכיו²⁶⁰. אך כל זה שלא בשעת הדחק, אכל בשעת הדחק, שאין השנאה ממתנת לו, יכול לילך מקדם לדרך ויתפלל בדרך²⁶¹, ובדלקמן בסעיף ח. ומשמע (כו) מהרבה פוסקים, דאפלו כבר הגין התמה גס'כ'ן מתר בנה: (כא) ולא לאכל. והעובר על זה, אמרו חז"ל שעליו אמר הכתוב "ואחי השלכת אחרי גוף", אמר הקדוש-ברוך-הוא: לאתח שאכל ושתה ונתגאה קבל עליו מלכות שמים; וגם הסמיכו דבריהם על הפסוק "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו קדם שתתפללו על דמכם. ואפלו (כח) טעימה בעלמא אסור²⁶²: (כב) מיום מתר בנה: דלא שוף בהו גאונה. ודוקא בלא צוקע"ר, אכל עם צוקע"ר אסור, וכל-שכן (כט) משקה' שכו (שקורין ביע"ר²⁶³) ודאי אסור. וט"י"א³ ואפ"ש⁴ מתר לשתותו קדם תפלה כדי שיוכל לכונן דעתו ולהתפלל, ובפרט בהקמות שרגילין בהם ואין מתנישב הדעת בלתי; וכל זה בלא צוקע"ר ובלא חלב [אחרונים]. והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקע"ר. ואפשר דכוננת האחרונים, וכן הדרך"ז שכתב דעם

צוקע"ר אין לך גאונה גדולה מזו קדם התפלה, רק אם נותן הצוקע"ר בתוך השי"א למתקן, דהוה אסור קדם התפלה, אכל אם לוקח מעט צוקע"ר בפיו בעת השתייה ובלתי זה אין יכול לשתות השי"א, אין זה בכלל גאונה. היוצא מדברינו, דכוננת הצוקע"ר בתוך השי"א, או לאכל מעט מיני מרימה בעת השתייה כדי שלא לשתות השי"א והקאפ"ע אלא ריקנא, אין שום צד להקל בנה קדם התפלה²⁶⁴, אם לא מי שיש לו חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה; ומפל מקום טוב שיאמר מתחלה על-פל-פנים פרושת "שמע ישראל"²⁶⁵. כתב בספר פתחי-תשובה החדש, דיש למנע מלשתות השי"א בבקר קדם התפלה באסיפת חברים, עין שם טעמו; ומלכוד זה יגיל להסתעף מזה אסור אחר, דהלא פתב הרשב"א והקובא בבית' יוסף, דלכך אסור לו לאדם לעסק בתפצויו קדם שיתפלל, כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל, וכן פתב בשלחן-ערוך סוף סעיף ב, שהוא אסור להתעעב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל, והרגילין באסיפת חברים בעת שתינת השי"א יגיל לפעמים על-ידי רבוי השתייה לעבר על-ידי' זה גם זמן קריאת שמע ותפלה: (כג) בשבת. כלומר, דלא תימא דבשבת אסור בלאו הכי משום דאסור לטעם קדם קדוש; קא משמע לן דאינו אסור רק דוקא בשהגיע זמן קדוש. והכא כיון שלא התפלל לא הגיע עידן זמן קדוש²⁶¹. ואחר תפלת מוסף אסור משום קדוש; וקדם מוסף, עין סימן רפו סעיף ג: (כד) מתר. אפלו אכלין ומשקין טובים (ל) דשיך בהו גאונה, כיון שאינו עושה משום גאונה אלא לרפואה, אף-על-פי שאינו חולה גמור שרי²⁶², וכל-שכן שמתר לשתות קדם התפלה הנקוה ושקוים לרפואה²⁶³: ד (כה) ותרעב. הרבה [לבוש]: (כו) וישתה. משמע שאינו מחייב, מדקאמר אם רוצה, והשעם: משום דעכשו בזמן הזה בלאו הכי אין מכוונים פל'כ'ן. ומפל מקום אם רוצה לאכל ולשתות קדם כדי שיכונן, מתר, ועין באלהי רבה: ה (כו) התחיל לאכל. אפלו (לא) היה בהתר, דהינו שניה יותר מחצי שעה עד עלות השחר, דבתוך החצי שעה (לג) אסור להתחיל לאכל²⁶⁴, וכמו שכתב הרמ"א בסימן תרנב לגבי לולב, והוא הדין לגבי קריאת שמע דאורייתא. ודוקא אם הוא אוכל יותר מפריצה, דהוי

שער העיון

(כ) בית' יוסף, וכן משמע מפגז' אברהם לפי מה שאמר הפרי' מגדים וכן כתב בספר מאמר' מדכי, ודלא כט"ז: (כח) רמב"ם: (כט) שער' תשובה: (ל) מגז' אברהם: (לא) וכן מוכח משי"ו לקמן בסימן תרנב ומפרי' מגדים בסימן זה, וכלאו הכי פשוט: (לג) דרך' החיים וחדושי ר' עקיבא איג"ר:

הלכות תפלה סימן פט

(כח) * צריף להפסיק, (כט) * ויש אומרים שאינו צריך (טו) להפסיק: ו' לפלו (ל) ללמד אסור (לא) משגיגע זמן (טז) תפלה. והינו מי שרגיל להתפלל (לב) בבית מדרשו ואינו רגיל לילף לבית הכנסת, דאיבא למחש דלמא (לג) מטריד בגרסה (לד) ויעבר זמן קריאת שמע ותפלה, אכל מי שרגיל לילף לבית הכנסת, מתר. ואם הוא (לה) מלמד (י) לאחרים, אפלו אם אינו רגיל לילף לבית הכנסת מתר, כיוון שהשעה עוברת, דזכות תרבים דבר גדול הוא, ואם לא ילמדו עקשו יתבטלו ולא יוכלו ללמד (ועין לקמן סימן קו): ז' למת (לו) להסתפר ולקנס למרחץ סמוך לשחרית, שלא גזרו אלא סמוך למנחה (לו) שהוא דבר המצוי: ח' * בשעת

ג הרא"ש בשם רבנו יונה ושאר פוסקים סברות ה' לפרש רש"י והרא"ש ע רבנו יונה שם פ רמב"ם כקדק ו מלכות תפלה צ נכוח ל' וכאבו דשמואל ולו

באר היטב

ומהרש"א ע"ש, וע"ת לא דק ע"ש: (י) לאחרים. כ"כ הר"י. ומיהו מתוספות משמע דלא ס"ל האי סבא לחלק בך, דא"כ לא הוי ראייה מההיא דרב דמשי זדה ומתני לן פרקין וכו', דלמא שאני התם שלמד לאחרים וק"ל. והירוקת פתח ת"ח שבטל תפלה בשביל למודו, אפלו למד כל היום ולאחרים מעלה

(טו) להפסיק. ואם בנך ברפתימזון ועוסק בשתייה, לכ"ע צריך להפסיק, מ"א. ועין בס"ק י"א דכתבתי בשם מהר"ח שאפלו גם בתצות הלילה אסור לטעם עד אחר התפלה. ובבאר היטב אשר לפני כתב לחלק בין אכילה לשתייה, דבאכילה אסור ובשתייה מתר: (טז) תפלה. עין ב"ח, וכ"ה במהרש"ל

משנה ברורה

דרך קבע, או לשחות (ג) בכשעור זה, אכל בפחות מזה מתר עד עמוד השחר⁽³⁵⁾: **(כח) צריף להפסיק.** כשעולה (לז) עמוד השחר. ואף על גב דבתפלת המנחה אין צריך להפסיק, כמו שכתוב סימן רלב, הכא שאני כיון דאסמכתא אקרא ד"לא תאכלו על הדם", לא תאכלו קדם שתתפללו על דמכם, צריך להפסיק, ובשם הזור כתבו האחרונים, שאפלו גם בתצות הלילה אסור לטעם קדם שמתפלל. וכתב הפריימגדים, ודוקא בשתייה ישן, ואפשר דשתייה פורי ומדינא אפלו ישן, מתר לאכל ולשחות, ומכל מקום נכון לכתחלה לזהר בזה אם אינו מכרח. ועין במחצית השקל שכתב, דבתשובת ש"ב יעקב סימן ח כתב בשם סדור האר"י ז"ל, שהרב תיים ויטל עצמו כשהיה חלש לבו אכל או שתה אינה דבר לחזק גופו, ולא אסר פי אם לאכל למלאת תאנות, עין שם. ובחיי אדם כלל טז כתב גס"ן, דהקם קדם אור היום ולבו חלש ועל ידיו מתבטל מלמודו, מתר לאכל⁽³⁷⁾: **(כט) ויש אומרים שאינו צריך וכו'.** רוצה לומר לתפלה, (לה) אפלו התחיל באסור, אלא לקריאת שמע בלבד שהיא מן התורה צריך להפסיק אם התחיל באסור, וקורא קריאת שמע בלא ברכותיה, שבככותיה הם מדברי סופרים, ולאחר שייגמר יקרא הקריאת שמע עם ברכותיה ויתפלל. וכתבו (לו) האחרונים שהעקר בסברא הראשונה. (לו) ואם בנך ברפתימזון ועוסק בשתייה, צריך להפסיק לדברי הכל: **ו' (ל) ללמד אסור.** רוצה לומר, (לת) להתחיל ללמד, אכל אם כבר התחיל אפלו אחר שהגיע הזמן, שוב אינו פוסק אם ישאר לו שהות אמר רבן להתפלל בזמן תפלה: אף קריאת שמע יש אומרים (לט) דצריך להפסיק ולקרותה, כיון שהתחיל אחר שבכר הגיע זמנה, (מ) ויש מקלין גם בזה, אם לא שירא שיעבר הזמן. ועין לקמן בסימן קו בבאור הלכה: **(לא) משגיגע וכו'.** הינו (מא) משעלה עמוד השחר, אכל קדם לזה מתר אפלו להתחיל⁽³⁹⁾, וכשהתחיל, ממילא שוב אינו פוסק אם לא שירא שיעבר הזמן. (מב) ויש מקלין לכתחלה אפלו אחר

באור הלכה
אף דמים מתר בלאו הכי לשחות, נפקאמנה למי שאינו יכול לשחות אלא ריקנא ומכרח לאכל מעט קדם איהו דבר (פרמ"ג): * צריף להפסיק. הינו כשעולה עמוד השחר, כן כתב הרא"ש. ועין לקמן בסימן רלה דאם התחיל לאכל בתוך הצעיה שעה שקדם צאת הנוכבים, משמע שם מהפריימגדים דצריך לפסק תפלה⁽³⁸⁾, ואם ין לאנדה הוא הדין הכא: ואפלו אם תמצי לומר דמטוים אכילה קדם התפלה אין לעשותו כדאורייתא אפלו לדעה הראשונה, מפל מקום משום קריאת שמע של שחרית דהוא דאורייתא צריך להיות הדין דאם התחילו סמוך לה, מפסיקין. ואפשר דהכא משום דאפלו לאחר שגיגע עמוד השחר גס"ן אין לצאת בזה ידי קריאת שמע לכתחלה, וכדלעיל בסימן נח סעיף ד, לכן לא התמירו כל רב: אי נמי, אפשר דהרא"ש נטט הכי משום מזה הדין מולל אפלו כהתחיל בהסתר: * ויש אומרים שאינו צריך. עין במשנה ברורה וזה שכתבתי בקורא קריאת שמע בלא ברכותיה. ונראה לי דמתחב גס"ן להניח תפלין מקדם שיאכל, דברייה הוא גס"ן דאורייתא, וזמנם מן תחיל בעת התחלת זמן קריאת שמע, וכדלעיל בסימן ל סעיף א: * בשעת הדקת. עין במגן אברהם סעיף קטן יז שכתב, דאם הוא בדרך ורואה שיעבר זמן קריאת שמע, יקרא קריאת שמע על הדרך ג' ברכותיה, ואחר כך כשיבוא למלון ויתפלל מעט, מיהו נראה לי דיקרא אותה בדרך כלי ברכותיה. ועין בהדושי ר' עקיבא איגר שהסכים גס"ן דבזה אין להפסיק בין גאלה לתפלה אחרי שהשלים גאלה מקום ומכל לפסוק תפלה אליה, על כן צריך לעשות כצעת המנהג אברהם לקרות בלא ברכות. ואם רוצה לטעמיהו אחר שהגיע זמנה, ואין להניח ממנהג זה רק זמן מועט ואין בזה כדי שיקרא קריאת שמע ויתפלל, לכאורה בזה אף להגאון ר' עקיבא איגר מוטב שיתפלל בכוחו בעמידה ויקרא קריאת שמע על הדרך עם ברכותיה כחוקמה. אף יש לדחות, דהלא כתב האלהי רבה בשם מ"ח ריש לחש למעשה לאסר כל הדברים הנזכרים בסעיף ג ג קדם קריאת שמע ותפלה של ערבית: הרי הכל שכן קדם שקמם קריאת שמע של שחרית של אסור לטע בדרך, ואם ין כשמתכרח לעבר ולטע קדם שקמם המצות קריאת שמע ותפלה מפני שאין שירא ממקנת לו, מוטב לכלי עלמא שיהיה דחוי אז תפלה שהיא ורובן ולא קריאת שמע שהיא דאורייתא: והיא דלשון ירוק שאני, שלא הגיע אז זמן קריאת שמע. ואף שבאמת אין המצוה נדחית בזה רק מתאחרת לפי שעה, גם בזה יש מעלייתא כמה שהיא דאורייתא, כדמובח ספד ל"ח ע"א, וצריך עיון. ואפשר שגם בזה יקרא קריאת שמע לבדה בלא ברכות, ובדרך תפלה הכל כסדר, וצריך עיון. ואולי לפי מה דאנו נהגין כהיום כהפוסקים דסבירא להו דמסתמך גאלה לתפלה ערירי, בודאי אין להקדים תפלה לקריאת שמע:

שער הציון

שעלה עמוד השחר, כל זמן שלא הגיע זמן סמוך להניח שראוי להתפלל בו לכתחלה: **(לב) בבית מדרשו.** רוצה לומר, ביחידות. (מג) ואם רגילין צבור להתאסף אליו שם, גם בזה מתר, דנודא יזכירוהו כשיבואו. ועין סימן צ סעיף יח בהג"ה: **(לג) מטריד בגרסה.** עין בחיי אדם שכתב, דאפלו יש לו שעור קבוע מה שלומד דליבא למחש כל רבן שמוא ימשך בלמודו, אפלו הכי אסור. ולכן מי שהוא בדרך או דר בישוב, אפלו בקיץ, אף על גב שמצוה להתפלל בשעה שהצבור מתפללין, מפל מקום כיון שאסור ללמד קדם שמתפלל, מוטב שיתפלל תוך כדי שלא יתבטל מלמודו. ובזמן הזה, דעוברי ריכים על פירב אינם לומדים תורה בדרך, והנה מתראי שזמתינו על זמן שהצבור מתפללין, מפל מקום כיון שנמשך מזה שעוברים זמן קריאת שמע ולפעמים גם זמן תפלה, לכן יתרו שכתב בקומם קדם שיעסקו בשום דבר יתפללו; ומפל שכן דבקלות גדולות מתפללין תוך כשהאיר היום, ואם ין לעולם הוא בשעה שהצבור מתפללין, עד כאן לשונו. ונראה לצמצם בעת שמקרה על התפללין שיהיה יכול להפיר את חברו ברוח ד' אמות, וכמו שכתבנו למעלה: **(לד) ויעבר זמן.** ואם (מד) אמר לחברו שאינו לומד⁽⁴⁰⁾, שאם ישרד בגרסא יזכירנו שלא יעביר הזמן, מתר ללמד: **(לה) מלמד לאחרים.** וכו'. ודוקא אם לא יעבר קריאת שמע על ידי זה, דאם ירא שיעבר הזמן מחזיב לקרותה מקדם כיון שבכר הגיע הזמן, וכמו שהוכחתי לקמן בסימן קו בבאור הלכה: **ז' (לו) להסתפר וכו'.** דוקא סמוך לשחרית, דהינו קדם שעלה עמוד השחר, אכל משעלה עמוד השחר גם זה אסור⁽⁴²⁾ [א"ן]. וכתב הפריימגדים, דדין וברסקי וסעודה אסור סמוך לשחרית כמו סמוך למנחה. ועין לעיל בסימן ע בבאור הלכה. ולקנות צרכי סעודה בערב שבת קדם תפלה שרי⁽⁴³⁾, דתפצי שמים המה, הא בחל אסור⁽⁴⁴⁾: **(לו) שהוא דבר וכו'.** שרוב העם

(ג) עין לקמן בסוף סימן רלב במגן אברהם⁽³⁶⁾: (ג) הרא"ש, ועין בבאור הלכה: (ג) מגן אברהם. ופריימגדים ממאן בזה, וכן כתב בספר נהר שלום: (ג) ב"ח וט"ז בסימן תרנב ואלהי רבה וש"א: (ג) מגן אברהם: (ג) מגן אברהם בסוף סימן קו: (ג) אלהי רבה בסימן ע ע"ש: (מ) הלבוש שם: (מא) דרך החיים: (מב) ושעונו יעקב וכן כתב בספר לשון שלמה: (מג) דרך החיים: (מד) דרך החיים: